

Vaida NARUŠEVIČIŪTĖ

Marcinkonių apylinkių polkos stilius

The Polka Style in the Surroundings of Marcinkonys

Anotacija

Straipsnis skirtas beveik netyrinėtai Lietuvoje temai – tradicinio šokio stiliui. Tyrimo objektas – Marcinkonių apylinkių polkos stilius, vietinių žmonių dar vadinamas *drabnuke*. Straipsnio tikslas – struktūrinės analizės metodu ištirti lokalinį polkos stilių. Rezultatai – lietuviškos polkos stiliaus analizei sukurtas naujas metodas, kuriuo tyrinėtas Marcinkonių polkos stilius.

Reikšminiai žodžiai: polka, šokio stilius, šokio išmanymas, šokio struktūrinė analizė, motyvai, vertikalieji judesiai, muzikos ir choreografijos ryšys.

Abstract

The article deals with the style of traditional dance, a topic almost unstudied in Lithuania. The polka style in the surroundings of Marcinkonys is investigated. The aim is to research one local style of the polka called *drabnuke*. Results: a new structural analysis method for Lithuanian polka was created and the style of the polka from the surroundings of Marcinkonys was revealed.

Keywords: polka, dance style, dance knowledge, structural analysis of dance, motives, vertical movements, the connection between music and movements.

Įvadas

Šiais laikais tradicinės polkos stiliaus tyrimai yra ypač aktuali tema tradicijos perėmėjams, įvairių ansamblių nariams ir kitiems folklorinio judėjimo dalyviams, kurie stengiasi atkurti gyvavusią šokimo tradiciją, tačiau be išsamių tyrimų tai padaryti sunku. Lietuvoje yra mažai tradicinio šokio tyrinėtojų, trūksta liaudies šokių tyrimų¹, nedaug kokybiškų vaizdo įrašų², o gyvoji šokimo tradicija Lietuvos kaimuose jau išnykusi (randama tik pavienių žmonių, kurie dar gali pašokti tradicinę polką)³. Dėl šių priežasčių daugelis Lietuvos folklorinių ansamblių narių nemoka šokti polkos, sunkiai ji išmokstama. Net nuvažiavusieji į kaimus ir bandantys polką mokytis iš vietinių žmonių susiduria su sunkumais, kad polkos šokimo stiliaus perimti nepavyksta. Tai, ką šoka didžiama folkloriniame judėjime dalyvaujančių žmonių, dažniausiai apibūdinama „valspolke“, teigiant, kad tai nėra „tikra“ tradicinė polka. Kaip alternatyva „valspolkei“ kai kurių liaudies šokio entuziastų iniciatyva plinta kitokios polkos mokymas tvirtinant, kad tai jau „tikra“ polka. Tačiau ar tikrai tėra tik vienas polkos šokimo būdas? Atrodo, pamiršamas svarbiausias dalykas, kad liaudies kūryba yra variantiška, todėl nėra „vienintelio“, o gali būti daug „teisingų“ polkos šokimo variantų.

Analizuojant šią problemą pavyko išsiaiškinti, kad tiek kai kurių folklorinio judėjimo lyderių taip aukštinama „tikra“ lietuviška polka, tiek peikiama „valspolkė“, tiek visi kiti lietuviškos polkos šokimo variantai yra tos pačios polkos skirtingi šokimo stiliai. Problema yra ne

tiek polkos autentiškumas, kiek vieno ar dviejų šokimo stilių įsivyravimas tarp folklorinio judėjimo dalyvių, nors tradiciniame kaime šokimo stilių įvairovė buvo didžiulė. Jeigu iškeliamas vienintelis polkos šokimo būdas, o visi kiti atmetami, peršasi išvada, kad Lietuvos folklorinio judėjimo atstovams trūksta žinių apie tradicinę polką, jos šokimo kontekstą, stilių – to, kas pasaulio šokio tyrinėtojų vadinama *šokio išmanymu* (angl. *dance knowledge*).

Šiuo straipsniu siekiama ištirti vieną lokalinį tradicinės polkos stilių, šokio struktūrą. Objektu pasirinktas Marcinkonių apylinkių tradicinės polkos stilius, vietinių vadinamas *drabnuke*. Tiriama vietovė – Varėnos rajono Marcinkonių kaimas ir apylinkės. Tokį vietovės pasirinkimą lėmė tai, kad Marcinkonyse dar yra žmonių, galinčių ne tik papasakoti, bet ir pašokti bei pamokyti šokti kitus, taip pat ir čia šokamos polkos stilius, pasižymintis savitumu. Į tyrimą buvo įtraukti ir aplinkiniai kaimai, nes tarp jų pateikėjų pasitaikė moterų, atitekėjusių į Marcinkonis. Pasirinkta nedidelė teritorija ir dėl to, kad pastaruoju metu šokio antropologai ir šokio etnologai pabrėžia lokalinių tyrimų būtinybę, nes tik jie leidžia atlikti išsamesnę analizę ir gauti tikslesnes išvadas.

Siekiant susipažinti su tiriamos vietovės lokaline šokio tradicija, 2008–2009 metais atlikti lauko tyrimai Marcinkonių, Margionių ir Puvočių kaimuose. Polkos stiliaus analizei taip pat pasinaudota Lietuvos liaudies kultūros centro Liaudies kultūros archyvo vaizdo fondu bei Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Muzikologijos instituto Etnomuzikologijos skyriaus archyvo vaizdo fondu įrašais.

Tiriant tradicinės polkos stilių, svarbu išsiaiškinti kaimo šokėjų supratimą apie tradicinės polkos stilių ir variantiškumą, todėl daug dėmesio turi būti skiriama ne tik *etic*, bet ir *emic* požiūriui⁴. Analizuojant ir lyginant abu šiuos požiūrius straipsnyje pagrindinis dėmesys telkiamas į šokio struktūrinę analizę.

Šokio išmanymo tyrimai

Šokio išmanymas – tai vienas iš šokio kultūros elementų, susidedantis iš verbalizuotos ir neverbalizuotos informacijos apie šokį⁵ (Felföldi, 2002). Viena svarbiausių problemų, su kuria susiduria šokio tyrinėtojai, ta, kad pateikėjams dažniausiai sunku (arba neįmanoma) verbalizuoti tai, ką jie pavadina *žinojimu* ir *mokėjimu šokti*. Iliustruodamas šią situaciją norvegų šokio tyrinėtojas Egilis Bakka pateikė tokį pavyzdį: ar įmanoma koją susilaužiusiam žmogui, niekada nevažiavusiam dviračiu, paaiškinti, kaip išmokti važiuoti dviračiu, kad jis pasveikęs galėtų tai padaryti (Gore & Bakka, 2007, p. 94).

Gana plačiai siūlomus metodus, kaip tirti šokio išmanymą, aprašė vengrų šokio tyrinėtojas László Felföldi. Pagrindiniai metodai – filmavimas, interviu, pateikėjų autobiografijų analizė, pateikėjų komentarų žiūrint savo (ir kitų šokėjų) vaizdo įrašus fiksavimas, šokėjų stebėjimas ir filmavimas natūraliose ar specialiai sukurtose mokymo situacijose (Felföldi, 2002). Prancūzų šokio tyrinėtoja Georgiana Gore šokio išmanymui verbalizuoti, kaip ir L. Felföldi, siūlė analizuoti pateikėjų komentarus žiūrint savo šokių vaizdo įrašus, taip pat naudoti detalųjį interviu (angl. *explicitation interview*), kuriuo tyrėjas siekia pateikėją sugrąžinti į tam tikrą praeities momentą (šiuo atveju šokio momentą), jį iš naujo išgyventi ir verbalizuoti (Gore & Bakka, 2007).

Nors ir pritarė, jog interviu ir diskusijų metodai pateikia įdomios informacijos, E. Bakka pastebėjo, kad tokiu būdu gaunama tik dalis duomenų apie šokio išmanymą. Jo nuomone, svarbus ne tik pateikėjų požiūris, kuriam dažnai suteikiama pernelyg daug reikšmės. Reikia nepamiršti ir paties šokio, jo judesių ir motyvų, turinčių savo reikšmes ir net jas kuriančių. Todėl E. Bakka tvirtino, kad, konstruojant akademinį šokio išmanymą, šokis turi būti fiksuojamas naudojant stebėjimo, fiksavimo ir analizės metodus (Gore & Bakka, 2007, p. 93).

Analizuojant Marcinkonių polkos stilių buvo panaudota daug metodų: filmavimas, interviu, šokėjų stebėjimas ir filmavimas specialiai sukurtose šokio mokymo situacijose, šokio analizė. Ypač naudingas pasirodė pateikėjų pasakojimų ir žodyno apie šokius tyrimas (*emic* požiūrio išaiškinimas). Jo metu:

- išryškėjo tradiciniai polkos mokymo / mokymosi būdai (šokti išmoko patys arba padedami artimųjų; išmoko per suėjimus, vakarones);

- paaiškėjo, kad tradiciniame kaime polkos stilių labiausiai lėmė ne tik neverbalizuotos informacijos perėmimas iš bendraamžių šokant drauge, bet ir šokią koreguojantys komentarai – verbalizuota informacija, kurią šokėjams perduodavo bendruomenės nariai;
- atsiskleidė polkos šokimo savitumai pateikėjų požiūriu⁶.

Pateikėjų vartojamų apibūdinimų apie *gerą* ar *prastą šokėją*, *gerą* ar *prastą šokią*, vieno ar kito šokio *šokią* analizė ne tik palengvino bendravimą su pateikėjais, bet ir padėjo pažinti tiriamą šokio kultūrą. Tai svarbu siekiant teisingai išskirti svarbiausius Marcinkonių polkos struktūrinius elementus. Tačiau vien pateikėjų žodyno tyrimo šokio stiliaus analizei neužtenka. Reikia pasitelkti šokio struktūrinės analizės metodą, kad būtų galima *etic* požiūriu išsamiai ištirti šokio motyvus, judesius ir žingsnius.

Struktūrinės analizės metodų paieškos

Syllabus metodas

Lietuviškos polkos stiliaus tyrimams buvo išbandytas vadinamasis *Syllabus* metodas⁷. Tokį pasirinkimą lėmė tai, kad metodą sukūrė Tarptautinė tradicinio šokio tyrinėtojų grupė prie Tarptautinės liaudies muzikos tarybos (*International Folk Music Council*, dab. *International Council for Traditional Music*) ieškodama universalaus metodo įvairių tradicijų šokiams tirti. Šiuo metodu, tyrinėjami atskirus šokių tipus, sėkmingai pasinaudojo įvairių šalių mokslininkai, o lietuvių liaudies šokių tyrimams jį kiekviena savaip pritaikė Dalia Urbanavičienė, Raimonda Zalagaitytė ir Giedrė Saunoriūtė⁸.

Bandant *Syllabus* metodą taikyti lietuviškos polkos analizei, vis dėlto teko susidurti su įvairiomis problemomis⁹:

- Pagal *Syllabus* metodą **pagrindinis dėmesys skiriamas žingsnių struktūrai analizuoti**. Tyrinėjant lietuviškos polkos stilių, išsami žingsnių analizė taip pat yra viena svarbiausių, bet ne vienintelė. Svarbūs ir kitų kūno dalių judesiai, pavyzdžiui, rankų, liemens, galvos. Apie šią problemą rašė ir norvegų šokio tyrinėtojas E. Bakka¹⁰.
- *Syllabus* metodas **analizuoja šokio tik vieno atlikimo struktūrą**, nepateikdamas kelių atlikimų palyginimų. Šokio vienetai įvardijami pagal tai, kokia seka jie susidėlioja atskirame analizuojamo šokio pavyzdyje, jie klasifikuojami į panašius, skirtingus ar su apibrėžtomis variacijomis, bet šokio atlikimo įvairovė nenurodoma¹¹.
- **Motyvo apibrėžimo problema**. Pagal *Syllabus* svarbiausiu šokio struktūriniu vienetu laikomas motyvas. Jis apibrėžiamas remiantis žingsniais. O Marcinkonių kaimo polkoje (manytina, taip pat ir kitų Lietuvos vietovių polkose) svarbiausi dėmenys, iš kurių

formuojamas šokis, – sukimasis į dešinę ir sukimasis į kairę, kurie gali užimti nuo maždaug 2–4 iki 20 ir daugiau taktų. Pagal *Syllabus* metodą tokie šokio dėmenys yra per dideli, kad galėtų būti laikomi motyvais, jie būtų priskirti aukštesniam lygmeniui. Panašių sunkumų dėl motyvo apibrėžimo kilo ir R. Zalagaitytei bei E. Bakka¹².

- *Syllabus* metodas skirtas tokiems šokiams, kuriuose didesnių vienetų ribos sutampa su mažesniųjų, taip susidaro **aiškios ir tvarkingos struktūros**. O norvegų senieji poriniai šokiai, vadinami *bygdedans*, ne visuomet gali sudaryti tokias tvarkingas struktūras¹³ (Bakka, 2007, p. 106). Ši problema pasirodė aktuali ir analizuojant lietuvišką polką.
- *Syllabus* metodu **analizuojama tik viena motyvų seka šokyje**, tačiau norvegų šokio tyrinėtojas E. Bakka pastebėjo, kad šokyje vienu metu lygiagrečiai gali vykti kelios motyvų sekos. Jis pavadino jas *paralelinėmis choreografinėmis linijomis* (angl. *lines of patterned movements*)¹⁴. Šokant lietuvišką polką taip pat vienu metu dažnai vyksta kelios motyvų sekos – porinio šokio motyvai, žingsnių, rankų, liemens ar / ir galvos judesiai. Be to, dažnai pasitaiko, kad vienos poros atskirų šokėjų žingsnių struktūra yra nevienoda. Todėl E. Bakkos iškelta kelių choreografinių linijų idėja pasirodė aktuali ir lietuviškos polkos analizei.
- Lietuvių tradicinių šokių tyrinėtoja D. Urbanavičienė atkreipė dėmesį į dar vieną *Syllabus* metodo trūkumą – **ritminio sutapimo / nesutapimo traktavimą**. Ritminis sutapimas pagal *Syllabus* yra tada, kai choreografijos ir muzikos ritmas sutampa idealiai. Pavyzdžiui, jeigu choreografijoje yra stambesnės ritminės vertės (♩♩), o muzikoje smulkesnės (♩♩♩♩), tai laikoma nesutapimu, nors pagrindiniai akcentai sutampa. Dažnai išradingi muzikantai grodami tarp pagrindinių akcentų įpina įvairių ritminių verčių pagražinimų. Pagal *Syllabus* tai būtų poliritmika, pagal lietuvišką tradiciją – ritminis sutapimas¹⁵.

Pasaulyje yra daugybė skirtingų ir savitų šokio kultūrų, todėl kai kurie etnochoreologai abejoja, ar apskritai įmanoma sukurti universalius šokio notacijos ir analizės metodus (Giurchescu & Torp, 1991, p. 4; Bakka, 2007, p. 110). Sunku nepritari ti šiai šokio tyrinėtojų nuomonei, ypač turint omenyje lietuviškos polkos įvairovę bei susidūrus su polkos notacijos ir analizės problemomis.

Norvegų šokio struktūrinės analizės metodai

Šio straipsnio autorei teko galimybė susipažinti su norvegų porinių šokių tradicija ir tyrinėjimais¹⁶. Pagrindus norvegų (skandinavų¹⁷) šokio analizės metodus sukurti davė 1961 m. Jan-Petterio Blomo straipsnis. Jame tyrinėtojas pristatė šokio analizės sistemą, kurioje žingsnių struktūra analizuojama pagrindinį dėmesį skiriant

vertikaliesiems judesiams (Blom, 1961). Šis tyrimas buvo skirtas skirtingiems šokio dialektams išskirti bei šokio ir muzikos ryšiui analizuoti (Giurchescu, 2007, p. 16). Vertikaliųjų judesių struktūros tyrimus vėliau tęsė ir išplėtojo E. Bakka.

Norvegų šokio analizėje **vertikalieji judesiai** vadinami terminu *svikt* (norv. šuolis, atšokimas, lankstumas)¹⁸. Vertikaliuosius judesius lengviausia išskirti stebint šokėjų galvas. Jeigu žmogus šokio žingsneliu (pavyzdžiui, paprastu bėgamuoju) eitų šalia lentos, rankoje laikydamas kreidos gabalėlį, kuris liečia lentą, lentoje nubraižytų kreivę:

Liaudies šokiams analizuoti norvegai yra sukūrę ne vieną, o kelis metodus, nes laikomasi nuostatos, kad kiekvienam šokio tipui tirti reikalingas skirtingas, tam tipui pritaikytas metodas – tik taip pasirinktos priemonės ir sąvokos gali būti paprastos ir artimos tiriamai medžiagai¹⁹ (Bakka, 2007, p. 105). Remiantis šiuo principu, buvo nuspręsta sukurti atskirą metodą, skirtą lietuviškos polkos stiliaus analizei.

Lietuviškos polkos struktūrinės analizės metodas

Pasinaudojant norvegų patirtimi, lietuviškos polkos analizei buvo pasirinkta:

- lygiagretus muzikos ir choreografijos fiksavimas;
- skirtingų judesių sekų (choreografinių linijų) išskyrimas;
- žingsnių struktūros analizė, atsižvelgiant į vertikaliuosius judesius.

Analizuojant polkos stilių pagal lietuviškos polkos analizės metodą, pateikiamos trys lentelės: *bendrujų šokio duomenų*, *bendrosios judesių charakteristikos* ir *detaliosios analizės*.

Bendrujų šokio duomenų lentelėje (žr. 2a priedą) nurodoma šokėjų metrika, šokimo proga ir vieta, muzikantas, muzika (metras ir tempas), šokančių porų skaičius analizuojamame vaizdo įrašė, choreografinis piešinys, poros judėjimo trajektorija, šokio atlikimo intensyvumas (kaip energingai pora šoka), vertikalieji judesiai. Atlikimo intensyvumo ir vertikaliųjų judesių parametrai turi iš anksto apibrėžtas vertes²⁰.

Šokimo stiliui analizuoti svarbu ir bendra judesių skirtingomis kūno dalimis charakteristika²¹. Tam pateikiama **bendrosios judesių charakteristikos lentelė** (žr. 2b priedą). Joje atskirai nurodomi vyro (V) ir moters (M) galvos, pečių, kūno, rankų (susikabinimo), kojų, pėdų judesių žodinė charakteristika ir apibendrinti judesiai, jeigu tokių yra. Poros susikabinimui fiksuoti naudojamas susikabinimo žymėjimas iš D. Urbanavičienės tradicinio

šokio fiksavimo metodikos (Urbanavičienė, 2000). Susikabinimo simboliai, jų reikšmės ir derinimo pavyzdžiai pateikiami priede (žr. 3 priedą).

Išsami šokio analizė (vienos poros vieno vaizdo įrašo nuo šokio pradžios iki pabaigos, lygiagrečiai fiksuojant muziką ir choreografiją) pateikiama *detaliosios analizės lentelėje* (žr. 2c priedą), kurioje išskiriami keli sluoksniai:

- **Muzikos analizė** nėra išplėtotą, nes pagrindinis dėmesys skiriamas choreografijai. Išskiriami taktai, muzikinės frazės (didžiosiomis raidėmis nurodomos skirtingos muzikinės frazės ir atskiros frazės pakartojimo numeris²²), žymimas šokio motyvų ir muzikos frazių ribų sutapimas / nesutapimas (tam atskiroje eilutėje gali būti fiksuojama muzikos ritminė išraiška).
- **Choreografijos analizė.** Kaip jau buvo minėta, analizuojant lietuviškos polkos stilių svarbu ne tik žingsniai, bet ir poros motyvai bei kitų kūno dalių judesiai. Todėl poros motyvai, žingsnių motyvai, galvos, liemens, rankų judesių motyvai traktuojami kaip atskiros choreografinės linijos, analizės lentelėje kiekvienai linijai skiriant atskirą eilutę²³. Galvos, liemens ir rankų judesių analizei naudojami du parametrai – ritmas (R) ir judesiai (J)²⁴. Iš norvegų šokio analizės perimtas žingsnių struktūros analizės metodas (žr. 1 priedą) buvo papildytas D. Urbanavičienės tradicinio šokio fiksavimo metodikoje naudojama žingsnių žymėjimo sistema²⁵ (Urbanavičienė, 2000). Detaliosios analizės lentelėje atskirai nurodomi vyro (V) ir moters (M) žingsniai bei vertikalieji judesiai (žr. 2c priedą).

Kartais skirtumai tarp žingsnių arba perėjimai nuo vienokio prie kitokio žingsnio tokie menki, kad sunku pamatyti, kada jie įvyksta. Aišku, visuomet kyla klausimas, kiek tiksliai įmanoma užfiksuoti šokį (pavyzdžiui, kur tiksliai šokėjas padėjo koją, koku kampu pasisuko, ir t. t.), todėl stengiasi ne užfiksuoti visus smulkmenas, bet atrasti dėsningumus, svarbiausius dalykus. Dėl to detaliosios analizės lentelėje pateikiami tik pagrindiniai žingsnių motyvai, o variantai nurodomi išnašose. Jeigu žingsnių, galvos, liemens ar rankų judesiai kartojasi, detaliosios analizės lentelėje patogumo dėlei jie pakartotinai nežymimi (tik sutrumpintai nurodoma, kad kartojasi vienas ar keli ankstesni taktai²⁶).

Analizuojant lietuvišką polką buvo sudarytas galimų porinio šokio motyvų polkoje sąrašas²⁷ (žr. 1 lentelę). Kiekvienam motyvui apibūdinti naudojami 2–3 parametrai (pėdų padėtis, apsisukimų skaičius, trajektorija), atsižvelgiant į tai, ar tie parametrai nagrinėjamam motyvui aktualūs.

Porinio šokio motyvai	
s/d	sukinys į dešinę
s/k	sukinys į kairę
v/p	„varymasis“ į priekį
v/a	„varymasis“ atgal
M/r	moteris apsukama po ranka
V/r	vyras apsiskuka po ranka
r	porų ratelis
p	jungiamasis motyvas
pr	šokio pradžios motyvas
pb	šokio pabaigos motyvas

1 lentelė

Lietuviškos polkos analizės metodas buvo sukurtas remiantis tik polka, bet lengvai gali būti pritaikytas ir kitų lietuviškų šokių stiliui tirti (pavyzdžiui, valsui, fokstrotui).

Marcinkonių polkos stiliaus struktūrinė analizė

Tiriant Marcinkonių apylinkių polkos stilių, buvo išanalizuota 15 polkos šokimo pavyzdžių iš 6 vaizdo įrašų, nufilmuotų 1992, 2006, 2008 ir 2009 m.²⁸ Šiuo metu Marcinkonių kaime yra dvi poros, dar šokančios tradicinę polką, vietinių vadinamą *drabnukę*. Tai Juzefa ir Stanislovas Česnulevičiai bei Agota Pugačiauskienė ir Vytautas Kašėta²⁹. Moterų, galinčių pašokti polką, yra ir daugiau, bet nėra vyrų. Tai didelis praradimas, nes juk nuo vyro daugiausia priklauso polkos stilius. Tradiciškai vyras ir moteris turėjo skirtingas funkcijas šokyje: vyras vadovavo šokiui, sprendavo šokio eigą, o moteris turėjo mokėti paklusti, prisitaikyti. Seniau dažnai šokdavo ne tik mišrios poros, bet ir vien moterų, kurių viena atlikdavo vyro vaidmenį poroje. Tačiau analizuojant Marcinkonių polką daugiau dėmesio buvo skiriama vyrams – kaip šokio kūrėjams, o moterų šokimas poroje neanalizuotas (išskyrus vieną atvejį, kuris buvo pasirinktas dėl senumo – filmuota 1992 m.).

Porinio šokio motyvai. Marcinkonių polkos porinio šokio motyvus sąlygiškai galima suskirstyti į *pagrindinius* ir *šalutinius*. Toks suskirstymas atsirado dėl dviejų priežasčių:

- Analizuojant atrinktus vaizdo įrašus pastebėta, kad šokėjai visą laiką sukasi į dešinę arba į kairę. Kadangi beveik neįmanoma staiga iš vienos sukinio krypties pereiti į kitą, šokėjai dar padaro po keletą papildomų žingsnių, o kartais ir kitų judesių.
- Pateikėjai, kalbėdami apie polką ir polkos šokimą, patys paminėjo tam tikrus motyvus.

Tie motyvai, kuriuos įvardijo patys pateikėjai, vadinami *pagrindiniais*, o judesiai, kurie šokėjams šokant gali atsirasti tarp pagrindinių, pavadinti *šalutiniais motyvais*.

Pagrindiniai motyvai. Marcinkonių polkos yra du pagrindiniai motyvai: sukinyš į dešinę ir sukinyš į kairę³⁰.

Sukinyš į dešinę. Pora sukasi į dešinę (pagal laikrodžio rodyklę). Patys pateikėjai šį motyvą vadino „sukimusi“. Visuose analizuotuose šokimo pavyzdžiuose, nufilmuotuose nuo šokio pradžios, polka prasideda sukiniu į dešinę. Motyvo trukmė³¹ – nuo 7 iki 24 taktų, trajektorija – vietoje arba spirale³². Nuo sukinio į dešinę trajektorijos priklauso ir sukimosi greitis: sukantis vietoje, visą ratą šokėjai apsisuka per mažiau kaip 2 taktus, o sukantis spirale – per daugiau kaip 2 taktus.

Sukinyš į kairę. Pora sukasi į kairę (prieš laikrodžio rodyklę). Pateikėjai šį motyvą vadino „atsisukimu“ arba „sukimusi į kitą pusę“. Visuose analizuotuose šokimo pavyzdžiuose, nufilmuotuose nuo šokio pradžios, sukinyš į kairę niekada nepasitaikė polkos pradžioje. Pateikėjų teigimu, suktis į kairę („atsisukti“) reikia todėl, kad neapsisuktų galva visą laiką sukantis į vieną pusę (tačiau ne visi moka). Sukinio į kairę trukmė³³ – nuo 5 iki 15 taktų³⁴. Priešingai negu sukantis į dešinę, sukimasis į kairę dažniausiai vyksta spiralės trajektorija. Sukinio į kairę pusę greitis yra mažesnis negu sukinio į dešinę pusę: sukinyje į kairę visą ratą šokėjai apsisuka per daugiau kaip 2 taktus.

Paprastai šokant sukamuosius šokius³⁵ ir sukantis į dešinę pusę dešinė pėda būna tarp partnerio (-ės) pėdų, o sukantis į kairę – kairė pėda. Tokia taisyklė Marcinkonių polkoje galioja tik sukantis į dešinę, o sukantis į kairę – beveik niekada (dešinė pėda išlieka tarp partnerio (-ės) pėdų). Tai Marcinkonių polkos savitumas.

Šalutiniai motyvai – tai tokie, kurie šokant gali atsirasti prieš, tarp arba po pagrindinių šokio motyvų. Šalutiniai motyvai skirstomi į *šokio pradžios, jungiamuosius* ir *šokio pabaigos motyvus*. Šalutiniai motyvai nuo pagrindinių skiriasi:

1) žingsnių kryptimi – pavyzdžiui, pagrindiniuose motyvuose visi žingsniai žengiami sukantis į dešinę arba į kairę pusę, o šalutiniuose motyvuose žingsniai paprastai atliekami ne sukantis, o žengiant vietoje, į priekį, į šoną ar atgal;

2) žingsnių ar kitų judesių pobūdžiu – pavyzdžiui, sutrepsima, smarkiau užsimojama sukabintomis rankomis;

3) padaugėja paralelinių choreografinių linijų – pavyzdžiui, liemeniu pasilenkiama į vieną ar kitą pusę, kai pagrindinių motyvų metu atskirų liemens judesių nėra.

Šokio pradžios motyvai – tai judesiai, atsirandantys prieš pirmąjį pagrindinį šokio motyvą. Kalbant apie šokio pradžią, pirmiausia reikėtų pastebėti, kad analizuotuose vaizdo įrašuose polka beveik niekada nepradedama šokti nuo pirmojo muzikos takto. Dažniausiai prasidėjus muzikai vyrai dar pasiklauso, pasidairo ir tik tada eina kviesti porininkės. Net tais atvejais, kai šokėjai jau stovi greta vienas kito scenoje laukdami muzikos pradžios, poros paprastai pradeda šokti tik po kelių (1–4, 5) muzikos

taktų. Šokio pradžios motyvas dažniausiai trunka vieną taktą ar pusę, o kartais jo ir visiškai nebūna, nes vyras iš karto pradeda sukini į dešinę. Atliekant šokio pradžios motyvą visada aktyvesnis yra vyras, bet ne moteris:

1) vyras iškviečia šokti arba parodo iniciatyvą susikabinti;

2) vyras dažniau negu moteris žengia žingsnį (-ius) į priekį, į šoną ir t. t., o moteris dažniau žengia žingsnius vietoje arba apskritai vėliau (vienu ar dviem žingsniais) pradeda šokti;

3) kartais vyras akcentuoja šokio pradžią treptelėdamas, pasilenkdamas į vieną ar į kitą pusę, pakratydamas sukabintas rankas.

Jungiamieji motyvai – tai judesiai, atsirandantys tarp pagrindinių šokio motyvų. Analizuojant Marcinkonių polkos vaizdo įrašus, jungiamieji motyvai buvo pastebėti po kiekvieno pagrindinio motyvo (išskyrus tuos atvejus, jeigu tai jau paskutinis šokio motyvas). Jungiamuosiuose motyvuose dažnai atsiranda papildomų vyro atliekamų judesių, kurių nėra pagrindiniuose motyvuose (pavyzdžiui, liemens ar galvos palenkimas, užsimojimas sukabintomis rankomis, sutrepsėjimas). Šiais judesiais vyras savo partnerei parodo, kad šokyje kažkas keisis (pavyzdžiui, nagrinėjamu atveju – sukimosi kryptis). Jungiamojo motyvo dažniausia trukmė – 1 arba 2 taktai. Paprastai jungiamasis motyvas atliekamas vietoje, kiek rečiau vyrui „varantis“ į priekį ir visiškai retai „varantis“ atgal. Trajektorija šiek tiek skiriasi atsižvelgiant į jungiamojo motyvo trukmę. Pavyzdžiui, „varymasis“ į priekį dažniau pasitaiko 2 taktų trukmės, daug rečiau 1 takto.

Gali būti, kad tie jungiamojo motyvo variantai, kurie atliekami „varantis“ į priekį ar atgal, – tai visiškai (iki 1–2 taktų) sutrumpėję „varymosi“ motyvo variantai. Taip galėjo nutikti dėl to, kad buvo įprasta *geru šokėju* laikyti tą, kuris sukasi, o tas, kuris tik „varinėjasi“, buvo laikomas nemokančiu šokti. Šis Marcinkonių polkos savitumas ypač išryškėja lyginant su kitomis Lietuvos vietovėmis. S. Palilulio aprašytoje Apaščios polkoje pagrindiniai motyvai yra sukinyš ir ėjimas („varymasis“), kurie šiame šokyje buvo vienodai svarbūs, ėjimo motyvų būta net daugiau skirtingų variantų negu sukinio³⁶.

Šokio pabaigos motyvai – tai judesiai, kuriais baigiamas šokis. Šokti dažniausiai baigiama su paskutiniais muzikos akordais³⁷. Analizuotuose vaizdo įrašuose nebuvo užfiksuota ryškių pabaigos motyvų. Marcinkonių polkos šokimas paprastai baigiamas tam tikrais sukinio į dešinę arba į kairę žingsniais. Šokio pabaiga retai akcentuojama, t. y. retai vyras treptelėdamas (ar kitokiais judesiais) parodo, kad šokis baigėsi. Kartais pora tiesiog „išsilaksto kas sau“.

Žingsnių motyvai. Marcinkonių kaimo polka pasižymi žingsnių smulkumu ir nedidele amplitude (net pasitaikantys žingsniai su nušokimais). Kojos labai mažai atkeliamos nuo žemės, išskyrus tada, kai pašokinėjama

ant vienos kojos (kita koja tuo metu sulenkama maždaug 90° kampu). Vyrų dažniausiai šoka visa pėda, kartais net atrodo, lyg kojos būtų velkamos žeme – taip neaukštai jos atkeliamos. Moterys dažniausiai šoka ant puspirstčių, kartais atsistodamos visa pėda.

Detaliai buvo išanalizuoti tik vaizdo įrašuose užfiksuotų porinio šokio dviejų pagrindinių motyvų (sukinio į dešinę ir sukinio į kairę) žingsniai. Šalutinių motyvų žingsniai yra labai įvairūs, nes jie atsiranda atsitiktinai, nelygu susiklosčiusios šokio aplinkybės. Dėl šios priežasties šalutinių motyvų žingsniai detalai nebuvo analizuojami.

Sukinio į dešinę žingsnių įvairovė kur kas didesnė negu sukinio į kairę. Įvairovė labiausiai pasireiškia, kai sukinytis į dešinę atliekamas vietoje, nes tuomet naudojami dviejų ritminių grupių žingsniai³⁸:

Pagal trajektoriją		Sukinytis į dešinę		Sukinytis į kairę	
		Vietoje	Spirale	Vietoje	Spirale
Ritminės grupės	I				
	II		--	--	--

2 lentelė

Tai yra Marcinkonių polkos didžiausias savitumas, nes šalia būdingiausio lietuviškos polkos bruožo – ritmo žingsnelio – atsiranda trižingsnis, kurio visi trys žingsniai turi vienodą ritminę vertę . Abiejų ritminių grupių žingsniai gali būti suskirstyti į dvi rūšis pagal žingsnių dydį ir kryptį, taip pat pasižymi skirtingais variantais pagal žingsnių pobūdį (dažniausiai paprastieji, kartais nušokamieji žingsniai). Spirale atliekamo sukinio į dešinę žingsniai yra tik įprastinės ritmikos (). Pagal žingsnių dydį ir kryptį jie yra dviejų rūšių, o pagal pobūdį papildomai gali būti ir su treptelėjimais.

Sukinio į kairę būdingiausia trajektorija – spirale (tik kartą sukinytis užfiksuotas vietoje). Žingsniai įprastinės ritmikos (), jie gali būti suskirstyti į tris rūšis pagal žingsnių dydį ir kryptį, o jų pobūdis gali būti dvejopas – paprastieji (dažniausiai) arba nušokamieji.

Lyginant vyrų ir moterų žingsnius buvo pastebėta, kad moterų žingsniai dažniau pasižymi nereguliarumu, ypač šokio pradžioje. Taip atsitinka dėl antraeilio moters vaidmens šokyje, nes vyras sprendžia šokio eigą, žingsnių parinkimą, o moteris turi prie to tik prisitaikyti. Dažniausiai šie nereguliarumai pasireiškia ritmikos įvairovė. Pavyzdžiui, šokant V. Kašėtai ir A. Pugačiauskieni:

V. Kašėta				
A. Pugačiauskienė				

3 lentelė

Galima manyti, kad kuo ilgiau ir dažniau žmonės šoka poroje, tuo lengviau moteriai prisitaikyti ir nuspėti būsimum judesius. Tačiau net šokant J. Česnulevičienei su vyru S. Česnulevičiumi (kartu jie šoka daugiau nei 50 metų), galima įžiūrėti nereguliarumą, atsirandančių bandant prisitaikyti. Pavyzdžiui:

S. Česnulevičius				
J. Česnulevičienė				

4 lentelė

Reikėtų pasakyti, kad ritminių nesutapimų pasitaiko ne tik dėl to, kad moteris bando prisitaikyti prie vyro, bet ir todėl, kad žingsniai paprasčiausiai nesutampa, t. y. šokėjų žingsnių struktūra yra nevienoda. Pavyzdžiui, sukinytis į dešinę pusę dažnai išsiskiria A. Pugačiauskienės ir V. Kašėtos žingsniai, ypač kai sukamasi vietoje:

V. Kašėta				
A. Pugačiauskienė				

5 lentelė

Vertikalieji judesiai. Marcinkonių šokėjų vertikalieji judesiai neryškūs. Jie labiau matomi tais atvejais, kai šokama ne paprastaisiais, o nušokamaisiais žingsniais (vertikalieji judesiai išryškėja dėl pašokimo). Dažniausiai šokama per vieną taktą darant tris vertikaliuosius judesius (vertikalusis judesys daromas žengiant kiekvieną žingsnį). Retais atvejais yra kitokie vertikaliųjų judesių variantai. Pavyzdžiui, S. Česnulevičius sukinytis į kairę pusę dažniausiai daro 2 vertikaliuosius judesius per vieną taktą (S T S). Pasitaiko, kad vyro ir moters vertikalieji judesiai nesutampa. Pavyzdžiui:

S. Česnulevičius	kS dT kS	dS kT dS
J. Česnulevičienė	dS kS dS	kS dS kS

6 lentelė

Rankų judesiai. Marcinkoniškiai šoka susikabinę labai tvirtai, šokėjų kūnai beveik liečiasi tarpusavyje. Tvirtai apkabina net moterys, kai šoka vietoj vyro. Toks susikabinimo būdas leidžia vyrui lengviau valdyti savo partnerę (pavyzdžiui, greičiau ar lėčiau sukintis, keisti sukimosi kryptį ir pan.). Marcinkonyse dažniausiai šoka susikabinę „valsiškai“ – vyras kaire ranka pečių aukštyje laiko moters dešinę ranką, o vyro dešinė ir moters kairė rankos uždėtos partneriui ant nugaros. Pateikėjai nurodė, kad jų tėvai dar kartais šokdavo sukabintas rankas iškelę į viršų, bet jie patys

taip jau nebešoko. Atliekant lauko tyrimus teko matyti ir šokant susikabinus kitaip – abiejų partnerių rankos uždėtos partneriui ant nugaros / pečių / liemens³⁹.

Sukabintos rankos kartais „kratomos“ (judesys žemyn ir atgal į viršų), nors judesiai ne visada akivaizdūs. Atskirų šokėjų rankų „kratymas“ skiriasi: vieni „krato“ pastoviu ritmu, kiti – įvairiai. Pagal „kratymo“ ritmą galima išskirti keturis variantus, iš kurių tik vienas visiškai nesutampa su vertikaliaisiais judesiais (vienam rankos judesiui tenka ne vienas, o du vertikalieji judesiai):

Rankų „kratymo“ variantai							
var.	Rankų ritmas	Rankų judesiai	Žingsnių ritmas	Vertikalieji judesiai			
1.		ž ž ž ž ž ž			SSS	SSS	
2.		ž ž ž ž			STS	STS	
3.		ž ž ž ž ž ž			SSS	SSS	
4.		ž - ž -			SSS	SSS	

7 lentelė

Liemens judesiai. Šokant Marcinkonių polką liemuo dažniausiai išlieka tiesus. Atskiri liemens judesiai pastebėti tik šokant vyrams – jie pasilenkia į kairę ar į dešinę pusę atsižvelgiant į tai, kuria koja žengia pirmąjį takto žingsnį (dažniausiai motyvų pirmajame ar antrajame taktuose). Gali būti, kad toks elgesys yra susijęs su siekimu parodyti partneriui, jog šokyje kažkas keičiasi.

Muzikos ir choreografijos ryšys buvo analizuojamas pagal muzikos frazių ir porinio šokio motyvų ribų bei muzikos ir šokio ritminį sutapimą / nesutapimą.

Buvo konstatuota, kad **muzikos frazių ir porinio šokio motyvų ribų sutapimus / nesutapimus** tikslinga analizuoti ne pagal pagrindinių šokio motyvų sutapimus su muzikinėmis frazėmis, o pagal šokio motyvų ribas nurodančius jungiamuosius motyvus. Pastebėta, kad Marcinkonių polkoje nėra klasikinio muzikos ir choreografijos sutapimo, nes ne visuomet nauja šokio dalis pradeda šokti nuo muzikos periodo pirmosios frazės pirmojo takto.

Ritminis muzikos ir choreografijos sutapimas / nesutapimas buvo analizuojamas remiantis požiūriu, kad sutapimą parodo pagrindiniai muzikos ir judesių ritminiai akcentai, o smulkesnės ritminės vertės gali ir nesutapti. Išryškėjo, kad pagrindiniai akcentai sutampa, nors pasitaiko ir poliritmika, ypač kai atliekamas savitas marcinkoniškių polkutės žingsnis ritmu. Pavyzdžiui:

Muzika	2/4				
Žingsniai	k				
	d				

8 lentelė

Toks choreografijos ir ritmikos nesutapimas Marcinkonių polkoje atsiranda, kai šokėjai sukini į dešinę atlieka vietoje. Tuomet pastebimi ne tik ritmikos skirtumai, bet ir tempo (nes žingsnių periodas yra ne 3, o 2 žingsniai).

Buvo užfiksuotas ir kitoks poliritmikos atvejis: kai su muzikos ritmu ir tempu nesutampa tik moters žingsniai (jos žingsnių periodas apima 2 žingsnius), o vyro – sutampa (jo periodas apima 6 žingsnius):

Muzika ⁴⁰					
Vyro žingsniai	k				
	d				
Moters žingsniai	k				
	d				

9 lentelė

Šokio ir muzikos pradžia beveik niekada nesutampa, nes poros paprastai pradeda šokti tik po kelių muzikos taktų.

Išvados

Straipsnyje pateikta lietuviškos polkos tyrimams tinkamo struktūrinės analizės metodo paieškos, vieno polkos stiliaus (*drabnukės*) iš Marcinkonių apylinkių tyrimas.

Remiantis *Syllabus* ir norvegų šokio struktūrinės analizės metodais buvo sukurtas naujas lietuviškos polkos tyrimams pritaikytas metodas, padėjęs atskleisti Marcinkonių polkos (*drabnukės*) įvairovę, atskirų šokėjų individualumą šokant. Paaiškėjo šios vietovės polkos stiliaus savitumai (kurie skiriasi nuo folkloriniame judėjime vyraujančių polkos standartų): yra tik du porinio šokio motyvai (*sukinys į dešinę* ir *sukinys į kairę*); vertikalieji judesiai labai neryškūs; sukabintos rankos gali būti „kratomos“ keturiais variantais; žingsniai pasižymi įvairove, smulkumu, nedidele amplitude. Marcinkonių polkos didžiausias išskirtinis bruožas – be įprastinės ritmikos (žingsnelio atsiranda trižingsnis, kurio visi trys žingsniai turi vienodą ritminę vertę .

Marcinkonių apylinkių tradicinės polkos stiliaus perėmimo bandymus labiausiai sunkina tai, kad nėra gyvosios šokio tradicijos, nemokama verbalizuoti šokio išmanymo ir nepakankamai domimasi šokio tradicija. Tokiu atveju dėmesys gali būti atkreiptas ne į svarbiausius šokio elementus, nepastebėtas variantiškumas, improvizacija ir individualumas šokant.

Santrumpos

- V – vyras;
 M – moteris;
 R – ritmas;
 J – judesys;
 V_k / M_d – sukabintos (vyro kairė ir moters dešinė) rankos;
 S – žingsnis su vienu vertikaliuoju judesiu;
 T – tai žingsnis, kurio metu atliekama tik dalis vertikaliuoju judesio, t. y. arba tik sulenkiami, arba tik ištiesiami keliai ir / ar nuleidžiamos, ar atkeliamos kulkšnys (šis judesys visuomet eina prieš arba po žingsnio su S vertikaliuoju judesiu);
 d – dešinė;
 k – kairė;
 ž – judesys (palenkimas) žemyn;
 v – judesys (palenkimas) į viršų;
 p/k – palenkimas į kairę;
 p/d – palenkimas į dešinę;
 vt – vietoje;
 sp – spirale.

Nuorodos

- 1 Pavyzdžiui, lietuviškos tradicinės polkos, jos stiliaus ar variantiškumo iki šiol niekas išsamiai nėra tyrinėjęs. Tik Stasys Paliulis straipsnyje „Apaščios polka“ aprašė vienos Biržų krašto vietovės polką: apibūdino didelę šios polkos atlikimo įvairovę, atskleidė pagrindinius jos struktūrinius principus, pateikė skirtingus sukinio ir ėjimo („varymo“) dalių žingsnių ir susikabinimų variantus, įvairius šokio pradžios būdus ir nupasakojo nuotaikos ypatumus (Paliulis, 2002). Apibendrinant apie tradicinio šokio stiliaus problemas yra rašiusi Dalia Urbanavičienė nagrinėdama sceninio šokio įtaką autentiško šokio stiliui (išsamiau žr. Urbanavičienė, 1997, 1998).
- 2 Lietuvoje tradiciniai šokiai vaizdo įrašuose pradėti fiksuoti tik nuo maždaug 1990 metų.
- 3 Apie gyvosios šokimo tradicijos išnykimą ir priežastis išsamiau žr. Urbanavičienė, 1997.
- 4 Dažniausiai tyrinėtojai ir pateikėjai, nors ir būdami tos pačios tautybės, priklauso skirtingoms kultūroms, todėl tam tikrą šokio kultūrą interpretuoja skirtingai. Ši *emic / etic* atskirtis kyla dėl abipusio subjektyvumo (išsamiau žr. Felföldi, 1999).
- 5 Kitus šios sąvokos apibrėžimus žr. Gore & Bakka, 2007; Bakka, 2007.
- 6 Iš žodžių, vartojamų *šokimui* apibūdinti, galima daryti išvadą, kad šokant polką vienas svarbiausių dalykų buvo *sukimasis*. Kalbant tiek apie vyrą, tiek apie moterį pastebėta daugiau *prasto* negu *gero* šokėjo apibūdinimų. Nurodant vyro *gerą šokimą*, didžiausią reikšmę turėjo tai, ar jis šoka mažais žingsniais, ar moka *suktis* vietoje ir *atsisukti*. Vyrui privalumo suteikdavo ir mokėjimas smagiai patrepsti, „koją užmesti“, tinkamai merginą apkabinti ir ją vedžioti. Merginos šokimo vertinimas buvo labiausiai susijęs su mokėjimu prisitaikyti prie partnerio ir lengvai suktis.
- 7 Plačiau apie *Syllabus* metodą žr. Reynolds, 1974; Urbanavičienė & Zalagaitytė, 2005; Giurchescu & Kröschlová, 2007.
- 8 Išsamiau žr. Urbanavičienė & Zalagaitytė, 2005; Saunoriūtė, 2006.
- 9 Patys *Syllabus* metodo kūrėjai ir daugelis pasaulio šokio tyrinėtojų pripažįsta, kad, nepaisant metodo vertės, jis yra

- ribotas ir labai susijęs su šokio kultūra, kuria remiantis buvo sukurtas. Plačiau žr. Koutsouba, 2007, p. 254, Giurchescu & Torp, 1991, p. 4.
- 10 Jo nuomone, *Syllabus* metodu išskiriami smulkiausi šokio vienetai (iki motyvų) remiantis žingsnių struktūra, o kiti veiksniai įtraukiami tik stambesniems šokio vienetams išskirti (Bakka, 2007, p. 105).
 - 11 Šią problemą iškėlė ir E. Bakka pateikdamas pavyzdį: abc₁ ir abc₂ nurodo, kad šis šokio fragmentas turi tris skirtingus motyvus a, b ir c, tie motyvai pakartojami, o c motyvas turi dvi variacijas c₁ ir c₂ (Bakka, 2007, p. 105). Pagal tokią sistemą būtų sudėtinga palyginti kelis to paties šokio išanalizuotus pavyzdžius, ypač jeigu choreografija varijuoja, nėra griežtos struktūros, nes tie patys šokio dėmenys skirtinguose pavyzdžiuose galėtų būti skirtingai įvardijami.
 - 12 Kadriliniuose šokiuose pagrindinė išimena šokio struktūrinė dalis yra ne motyvai, o figūros, kurias komponuojant sudaroma visa šokio struktūra (Zalagaitytė, 2005, p. 17). Trijų porų ratelyje, kuris 8 taktus sukamas pagal laikrodžio rodyklę ir 8 taktus prieš laikrodžio rodyklę, E. Bakkos nuomone, yra du grupiniai motyvai. Pagal *Syllabus* metodą tai būtų priskirta aukštesniam hierarchiniam lygmeniui, kaip ir lietuviškos polkos atveju, o motyvai būtų apibrėžti remiantis žingsnių struktūra. E. Bakkos nuomone, poros (ar grupiniai) motyvai ir žingsnių motyvai priklauso dviem atskiroms motyvų sekoms (Bakka, 2007, p. 106).
 - 13 Porinio šokio ir žingsnių motyvų nesutapimo norvegų senuosiuose šokiuose pavyzdį žr. 1 priede.
 - 14 Šokyje motyvai gali būti išreiškiami skirtingų kūno dalių judesiais (pavyzdžiui, kojomis ir rankomis), todėl vienu metu gali vykti kelios motyvų sekos, kurios gali būti priklausomos arba nepriklausomos vienos nuo kitų. Kai judesių sekos vyksta vienu metu ir jų ribos sutampa, tuomet jos laikomos *viena choreografinė linija*. Kai judesių sekos vyksta vienu metu ir jų ribos nesutampa, tuomet jos laikomos *skirtingomis choreografinėmis linijomis*. Kai du šokėjai šoka poroje, jų bendri judesiai taip pat gali būti laikomi viena choreografinė linija. Tačiau šių šokėjų žingsnių struktūros gali būti skirtingos ir nepriklausyti vienos nuo kitų – tuomet jos laikomos *skirtingomis choreografinėmis linijomis*, kiekviena priklauso atskiram šokėjui (Bakka, 2007, p. 106).
 - 15 Plačiau žr. Urbanavičienė & Zalagaitytė, 2005, p. 128.
 - 16 2007–2008 m. Norvegijos mokykloje (*Manger Folkhøgskule*) mokiausi norvegų liaudies šokių.
 - 17 Kai kurios šios sistemos dalys buvo išplėtotos ir daugiausia naudotos tik Norvegijoje, kitos – įvairių Šiaurės šalių projektų metu bendradarbiaujant tyrinėtojams iš visos Skandinavijos (Bakka, 2007, p. 103).
 - 18 Vieną vertikalių judesį norvegai apibrėžia taip: tai vertikalus kūno judesys, atsirandantis sulenkiant ir ištiesiant kelius, kartu nuleidžiant ir atkeliant kulkšnys; sulenkiant – žmogaus kūno svorio centras šiek tiek nusileidžia, ištiesiant – pakyla (Bakka, 2007, p. 108–109).
 - 19 Pavyzdžiui, norvegų *bygdedans* (senieji poriniai šokiai) analizuojami atskiriant porinio šokio ir žingsnių motyvus. Jiems apibūdinti parenkami tam motyvui ir šokio tipui reikšmingi parametrai, kurie turi iš anksto apibrėžtas vertes (žr. pavyzdį 1 priede).
 - 20 Atlikimo intensyvumas gali būti įvardytas viena iš keturių galimų verčių (*labai ramiai, ramiai, energingai, labai energingai*); vertikaliųjų judesių parametras turi tris galimas vertes (*neryškūs, ryškūs, labai ryškūs*).

- 21 Pavyzdžiui, galbūt kažkas visą laiką šoka pakreipęs galvą į kairę pusę; atsilošęs; prisikūpinęs, arti ar toli laikydamas savo partnerę, žengdamas visa pėda ar tik ant puspirščių ir kt. Šie elementai gali būti labai svarbūs apibūdinant individualų ir / ar lokalinį stilių.
- 22 Pavyzdžiui, A¹ – frazė grojama pirmą kartą, A² – antrą kartą, A³ – trečią kartą ir t. t. Tais atvejais, kai šokis užfiksuotas ne nuo pradžios, muzikinės frazės pradedamos žymėti nuo pirmos įrašytos, tarsi tai ir būtų pirmą kartą grojama frazė. Įprasto muzikinių frazių žymėjimo, kai nurodomi variantai (pavyzdžiui, A – frazė, o A₁ – tos frazės pirmasis variantas, A₂ – frazės antrasis variantas ir t. t.), atsisakyta.
- 23 Gali būti išskiriama ir daugiau atskirų kūno dalių judesių motyvų, jeigu jų analizuojamame šokyje yra.
- 24 Ritmas užrašomas natomis, o judesiai nurodomi iš anksto apibrėžtomis santrumpomis: p/k – palinkimas (palenkimas) į kairę; p/d – palinkimas (palenkimas) į dešinę; ž – judesys (palenkimas) žemyn; v – judesys (palenkimas) į viršų. Šis sąrašas gali būti išplėstas atsižvelgiant į judesių pobūdį.
- 25 Šios sistemos pagrindą sudaro ritminė trukmė nurodantys ženklai, papildyti įvairiais ženkleliais, reiškinčiais judėjimo kryptį arba pobūdį (žr. 4 priedą). Šie ženklai rašomi abipus linijos, kurios apačioje fiksuojami dešinės kojos judesiai, viršuje – kairės (žr. 5 priedą).
- 26 Tam naudojamas dvigubas dvitaškis, o tarp dvitaškių rašomas skaičius, kuris nurodo, kiek prieš tai esančių taktų kartojasi. Pavyzdžiui, :1: nurodo, kad kartojasi vienas prieš tai esantis taktas; :2: nurodo, kad kartojasi du prieš tai esantys taktai.
- 27 Šis sąrašas sudarytas remiantis išanalizuotais vaizdo įrašais ir interviu su pateikėjais iš Marcinkonių bei aplinkinių kaimų. Neatmetama prielaida, kad gali būti ir daugiau porų motyvų, o ypač kitose Lietuvos vietovėse, todėl motyvų sąrašas ateityje gali būti papildomas.
- 28 Vieno polkos šokimo pavyzdžio analizę žr. 6 priede.
- 29 Pateikėjų duomenys: Juzefa Česnulevičienė – g. 1931 m., gyv. Varėnos r., Marcinkonių k.; Stanislovas Česnulevičius – g. 1929 m. Varėnos r., Noškūnų k., gyv. Varėnos r., Marcinkonių k.; Agota Pugačiauskienė – g. 1939 m. Varėnos r., Musteikos k., gyv. Varėnos r., Marcinkonių k.; Vytautas Kašėta – g. 1936 m., gyv. Varėnos r., Marcinkonių k.
- 30 Pateikėjų teigimu, anksčiau buvo ir daugiau porinio šokio motyvų (pavyzdžiui, „varinėjimasis“, vyro ar moters „persisukimas po ranką“, porų ratelis, merginos „permetimas per koją“), tačiau vaizdo įrašuose jie užfiksuoti nebuvo.
- 31 Čia neatsižvelgiama į tuos variantus, kai sukinyš į dešinę pasitaiko šokio pabaigoje.
- 32 Vietoje labiau mėgsta sukintis S. Česnulevičius, o V. Kašėta daugiau sukasi spirale ir tik šokdamas su J. Česnulevičiene sukasi vietoje.
- 33 Čia neatsižvelgiama į tuos variantus, kai sukinyš į kairę pasitaiko šokio pabaigoje.
- 34 Panašiai kaip ir sukantis į dešinę pusę, S. Česnulevičiaus sukinyš į kairę vidutiniškai trunka ilgiau negu V. Kašėtos.
- 35 Sukamaisiais šokiais vadinami XIX a. atsiradę šokiai – valsas, polka, fokstrotas ir kt.
- 36 Pavyzdžiui, Apaščios polkos aprašomi 8 sukinio variantai: lėtesnis sukinyš; greitėjantis sukinyš; treptelint abiem kojomis; sukinyš pritūpiant; sukinyš vietoje; po vieną sukinių į dešinę ir į kairę; uksėjimas; švilpimas. Ėjimo variantų aprašyta 12: paprastasis, polkos žingsniu (be pašokimo); polkos žingsniu (pašokant); su treptelėjimu abiem kojomis; su siūbavimu;

- ant užkulnių; ranką kratant; su dainelėmis; merginos ranką kilnojančią; vyras atbulas; kojas raitant; įvairiai (visaip) varinėjant. Išsamiau žr. (Paliulis, 2002, p. 342–347).
- 37 Buvo pastebėtas vienas atvejis, kai šokėjai baigė šokti vienu taktu vėliau, negu baigėsi muzika.
- 38 Ritminės grupės išskirtos pagal tai, kiek žingsnių šokėjas padaro per vieną polkos taktą. Ritminės grupės skiriasi ir periodais: pirmosios periodas – 6, antrosios – 2 žingsniai.
- 39 Pateikėjai pasakojo, kad taip susikabinus dažniausiai šokdavo „abraiską“ polką. Taip vadinama polka, kurios metu daromi dideli žingsniai (♩♩ ritmu), dažnai liuoksint ant dviejų kojų ir lakstant po visą „pirkią“ (t. y. kambarį).
- 40 Čia pasirinktas būdingiausias polkos ritmas.

Literatūra

- Bakka, Egil. „Analysis of Traditional Dance in Norway and the Nordic Countries“. In: Adrienne L. Kaeppeler & Elsie Ivancich Dunin (eds.). *Dance Structures. Perspectives on the Analysis of Human Movement*. Budapest: Akademiai Kiado, 2007, p. 103–112.
- Blom, Jan-Petter. „Diffusjonsproblematikken og Studiet av Danseformer [The Theory of Cultural Diffusion and the Comparative Study of Dance Forms]“. In: Arne Martin Klausen (ed.). *Kultur og diffusjon*. Oslo: Universitetsforlaget, 1961, p. 101–114.
- Felföldi, László. „Folk Dance Research in Hungary: Relations among Theory, Fieldwork and the Archive“. In: Theresa J. Buckland (ed.). *Dance in the Field: Theory, Methods, and Issues in Dance Ethnography*. Basingstoke, Hampshire: Macmillan; New York: St Martin's Press, 1999, p. 55–70.
- Felföldi, László. „Dance Knowledge. To Cognitive Approach in Folk Dance Research“. In: Anne M. Fiskvik & Egil Bakka (eds.). *Dance Knowledge – Dansekunnskap. International Conference on Cognitive Aspect of Dance*. Proceedings 6th NOFOD Conference, Trondheim January 10–13 2002, p. 13–20.
- Giurchescu, Anca. „A Historical Perspective on the Analysis of Dance Structure in the International Folk Music Council (IFMC) / International Council for Traditional Music (ICTM)“. In: A. L. Kaeppeler & E. I. Dunin (eds.). *Dance Structures. Perspectives on the Analysis of Human Movement*. Budapest, Akademiai Kiado, 2007, p. 3–18.
- Giurchescu, Anca. & Kröschlová, Eva. „Theory and Method of Dance Form Analysis“. In: Adrienne L. Kaeppeler & Elsie Ivancich Dunin (eds.). *Dance Structures. Perspectives on the Analysis of Human Movement*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2007, p. 21–52.
- Giurchescu, Anca. & Torp, Lisbet. „Theory and Methods in Dance Research: A European Approach to the Holistic Study of Dance“. In: *Yearbook for Traditional Music*. Vol. 23. New York: International Council for Traditional Music; Columbia University, 1991, p. 1–10.
- Gore, Georgiana & Bakka, Egil. „Constructing Dance Knowledge in the Field: Bridging the Gap Between Realisation and Concept“. In: *Proceedings Re-Thinking Practice and Theory. International Symposium on Dance Research*. Paris: Society of Dance History Scholars, 2007, p. 93–97.
- Kaeppeler, Adrienne L. & Dunin, Elsie Ivancich. *Dance Structures. Live Illustrations*. DVD. Norwegian Council for Traditional Music and Dance, 2007.
- Koutsouba, Maria. „Structural Analysis for Greek Folk Dances: A Methodology“. In: Adrienne L. Kaeppeler & Elsie Ivancich

- Dunin (eds.): *Dance Structures. Perspectives on the Analysis of Human Movement*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2007, p. 253–276.
- Paliulis, Stasys. Apaščios polka. *Sutartinių ir skudučių keliais. Stasys Paliulis. Tautosakininko gyvenimas ir darbai*. Sudarė ir parengė Algirdas Vyžintas. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija, 2002, p. 336–349.
- Reynolds, William C. „Foundations for the Analysis of the Structure and Form of Folk Dance: A Syllabus“. In: *Yearbook of the International Folk Music Council*. Vol. 6. New York: International Council for Traditional Music; Columbia University, 1974, p. 115–135.
- Saunoriūtė, Giedrė. *Lietuviškų krakoviakų struktūrinės ypatybės*. Bakalauro darbas. Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2006.
- Urbanavičienė, Dalia. „Autentiškas liaudies šokis: įtakos ir pasekmės“. In: *Liaudies kultūra*. 1997. Nr. 2, p. 5–9.
- Urbanavičienė, Dalia. „The Influence of Stage Dance on the Authentic Style of Folk Dance“. In: T. Buckland & G. Gore (eds.). *Dance, Style, Youth, Identities*. Czech Republic, Strážnice: Institute of Folk Culture, 1998, p. 135–141.
- Urbanavičienė, Dalia. „Tradicinio šokio fiksavimo metodika“. In: *Lietuvos muzikologija*. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija, 2000, t. 1, p. 104–119.
- Urbanavičienė, Dalia & Zalagaitytė, Raimonda. „Liaudies šokio struktūrinė analizė“. In: *Lietuvos muzikologija*. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija, 2005, t. 6, p. 124–149.
- Zalagaitytė, Raimonda. *Lietuviškų kadrilių struktūrinės analizės principai*. Bakalauro darbas. Vilnius: Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2005.

Summary

The article presents the method of folk dance structural analysis fitted to Lithuanian polka and examines one polka style (called *drabnukė* by the natives) from the surroundings of Marcinkonys.

A new method for researching Lithuanian polka style was created, which is based on *Syllabus* and the Norwegian folk dance structural analysis methods. The polka *drabnukė* style was revealed: there are only two couple dance motifs (turning to the right and turning to the left); vertical movements are very small; four versions of handclasp (the left hand of a man and the right hand of a woman) movements; steps are varied, very little and fine. The most unusual feature of this polka is rhythm $\underline{\underline{\underline{\uparrow}}}$ (i.e. three equal steps) which sometimes appear (instead of more common $\underline{\underline{\underline{\uparrow}}}$ polka rhythm) when the couples are turning to the right on the spot. It was stated that variations of polka style mainly depend on individual dancers.

Analysis and comparison of *emic* and *etic* viewpoints is important for the examination of polka style. Structural analysis of folk dance alone is not sufficient – it is essential to reveal the dancers' (*emic*) viewpoint (for example using interview, investigating the dancers' vocabulary and others) in order to distinguish fundamental units of the dance structure.

1 priedas**Norvegų bygdedans analizės pavyzdys**

Music 3/4 Measure numbers	Couple dance motives					Step pattern motives	
	Fastening	Actor	Direction	Auxiliary	Number of turns	Steps man	Steps woman
1		Dancers wait					
1		–					
1		–					
2		–					
2	r/l	B	Forward			LS	LS
2	r/l	B	Forward			RS	RS
3	r/l	B	Forward			LS	LS
3	r/l	M	Clockwise	Towards W	½	s	RS
3	r/l	M	Backwards	Facing W	–	RS	LS
4	r/l	M	Backwards	Facing W	–	s	RS
4	r/l	M	Backwards	Facing W	–	BS	LS
4	r/l	W	Clockwise	Under arm	3	s	RS
5	r/l	W	Clockwise	Under arm	3	s	LS
5	r/l	W	Clockwise	Under arm	3	s	RS
5	r/l	W	Clockwise	Under arm	3	s	LS
...							

Šioje lentelėje atskirai analizuojami *porinio šokio motyvai* (angl. *couple dance motives*) ir *žingsnių motyvai* (angl. *step pattern motives*). Jie apibūdinami keliais parametrais, turinčiais iš anksto apibrėžtas vertes. Porinio šokio motyvai apibūdinami trimis parametrais: pirmasis apibūdina poros susikabinimą (angl. *fastening*), antrasis – šokėją, kuris yra aktyvus tuo momentu (angl. *actor*), trečiasis – kryptį (angl. *direction*). Lentelėje papildomai įvesti du stulpeliai: apsisukimų skaičiui (angl. *number of turns*) motyve fiksuoti ir papildomai informacijai (angl. *auxiliary*) nurodyti. Žingsnių transkripcijoms naudojami du parametrai: pirmasis nurodo, kuriai kojai tenka kūno svoris, antrasis – koks vertikalusis judesys atliekamas.

Norvegų žingsnių struktūros analizėje išskiriami keli pagrindiniai vertikalieji judesiai:

S (norv. *svikt*) – žingsnis su vienu vertikaliuoju judesiu;

T (angl. *transfer* – svorio perkėlimas) – tai žingsnis, kurio metu atliekama tik dalis vertikalojo judesio, t. y. arba tik sulenkiami, arba tik ištiesiami keliai ir / ar nuleidžiamos, ar atkeliamos kulkašnys. Šis judesys visuomet eina prieš arba po žingsnio su S vertikaliuoju judesiu;

Ss – žingsnis su dviem vertikaliaisiais judesiais (Kaeppler & Dunin, 2007).

2a priedas**V. Naruševičiūtės sudaryta bendrųjų šokio duomenų lentelė**

Šoka	<i>šokėjų metrika, šokimo proga ir vieta</i>
Groja	<i>vardas, pavardė, gyvenamoji vieta</i>
Muzika	<i>metras, tempas</i>
Šokančių porų skaičius	<i>1, 2, 3, ...</i>
Choreografinis piešinys	<i>nurodomas, jeigu šoka daugiau nei viena pora</i>
Poros judėjimo trajektorija	<i>nurodoma, jeigu įmanoma išskirti</i>
Atlikimo intensyvumas	<i>labai ramiai, ramiai, energingai, labai energingai</i>
Vertikalieji judesiai	<i>neryškūs, ryškūs, labai ryškūs</i>

2b priedas

V. Naruševičiūtės sudaryta bendrosios judesių charakteristikos lentelė

Galva	V	<i>ar yra atskirų judesių (kokie?); kur pasukta; kur nukreiptos akys ir pan.</i>	
	M		
Pečiai	V	<i>ar yra atskirų judesių (kokie?); įprastinė padėtis / pakelti / pakreipti (kaip?) ir pan.</i>	
	M		
Liemuo	V	<i>ar yra atskirų judesių (kokie?)</i>	
	M		
Susikabinimas	B		<i>nurodomas poros susikabinimas, jis stabilus ar ne</i>
	V	<i>vyro rankų padėtys</i>	
	M	<i>moters rankų padėtys</i>	
Kojos	V	<i>kuria koja pradeda šokti; bendra charakteristika</i>	
	M		
Pėdos	V	<i>žengiama visa pėda arba ant puspirščių; žingsnių dydis, atkėlimo nuo žemės aukštis ir pan.</i>	
	M		

2c priedas

V. Naruševičiūtės sudaryta detaliosios analizės lentelė

1.	Muzika	Frazė (Fr)		A ¹ , A ² , ... B ¹ , B ² , ...
		Taktas (Tkt)		½, 1, 2, ...
		Ritmas (R)		♪♪♪...
2.	Poros motyvai			pr, pb, s/d, s/k, p, ...
3.	Žingsniai	Vyro (V)	Kairė koja (k)	♪ ♪
			Dešinė koja (d)	♪ ♪
			Vertikalieji judesiai (S)	aS kS dS
		Moters (M)	Kairė koja (k)	♪ ♪
			Dešinė koja (d)	♪ ♪
			Vertikalieji judesiai (S)	aS dS kS
4.	Galva	Vyro (V)	Ritmas (R)	♪♪♪...
			Judesiai (J)	p/k, p/d, ž, v, ...
		Moters (M)	Ritmas (R)	♪♪♪...
			Judesiai (J)	p/k, p/d, ž, v, ...
5.	Liemuo	Vyro (V)	Ritmas (R)	♪♪♪...
			Judesiai (J)	p/k, p/d, ...
		Moters (M)	Ritmas (R)	♪♪♪...
			Judesiai (J)	p/k, p/d, ...
6.	Rankos (Vk/Md)	Ritmas (R)	♪♪♪...	
		Judesiai (J)	ž, v, ...	
7.	Papildymai			

3 priedas

Susikabinimo simboliai ir reikšmės pagal D. Urbanavičienės metodiką

Simboliai	Simbolių reikšmė	Šokėjų ir susikabinimo simbolių derinimo pavyzdžiai
Susikabinimas rankomis tarpusavyje:		
→	paprastai	
* ↑	krūtinės aukštyje, sulenkus alkūnes	
* ∨	„varteliai“ (sukabintos rankos pakeltos į viršų)	
>	„šaudyklei“ arba „vedimui“ ištiestomis rankomis	
∪	laisvai sulenktomis rankomis „šaudyklei“ arba „mojimui“	
~	už parankių	
Uždėjimas rankos partneriui:		
* →	ant peties	
* →	ant liemens	
* →	virš alkūnės	
* ↘	ant nugaros	
Deriniai: „suktiniui“ ; „per pečius“ ; valsui ; polkai		

4 priedas

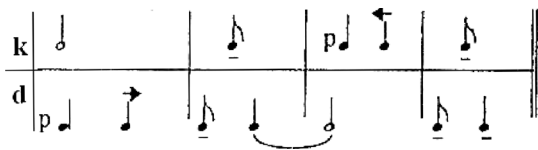
Žingsnių žymėjimo sistema pagal D. Urbanavičienės metodiką

Simbolis	Simbolio reikšmė	Specifinės simbolio žymės
Rodo judėjimo kryptį		
↓	vietoje	<i>kotelis per vidurį</i>
↘	pirmyn	<i>kotelis iš dešinės</i>
↙	atgal	<i>kotelis iš kairės</i>
↗	į dešinę	<i>rodyklė viršuje</i>
↖	į kairę	
↘	skersai dešinėn	
↙	skersai kairėn	
↘	sukantis dešinėn	
↙	sukantis kairėn	
↘	pristatyti koją prie kitos	<i>perbrauktas kotelis</i>
↘	užkryžiuoti koją dešinėn per priekį	<i>rodyklė ant kotelio</i>
↘	kryžmai kairėn per priekį	
↘	kryžmai dešinėn per nugarą	
↘	kryžmai kairėn per nugarą	
↘	pakelti pirmyn	<i>apversta nata, kotelis rodo kryptį</i>
↘	pakelti atgal	

Simbolis	Simbolio reikšmė	Specifinės simbolio žymės
Rodo judesio pobūdį		
↓	treptelėjimas	<i>ženkleliai apačioje</i>
↘	spyrūkliavimas	
↓	nušokimas	
↓	stryksnis (pašokti ir nusileisti ta pačia koja)	
↓	velkant	
↓	svorį perkelti ant vienos kojos	
p	pirštais	
k	kulnu	
a	aukštai	
z	žemai	
d	didelis žingsnis	
m	mažas žingsnis	
↘	sulenкта koja	<i>sulenktas kotelis</i>

5 priedas

Žingsnių žymėjimo pagal D. Urbanavičienės metodiką pavyzdys

6 priedas

Vieno polkos šokimo pavyzdžio analizė pagal V. Naruševičiūtės metodą

Bendrieji šokio duomenys

Šoka	Juzefa Česnulevičienė (g. 1931 m.) ir Stanislovas Česnulevičius (1929 m.) iš Marcinkonių k., Varėnos r., per polkos varžytuves Varėnoje (2006 11 17)
Groja	Pranas Ulbinas, Varėna
Muzika	2/4; polka; ♩ = 144
Šokančių porų skaičius	1
Choreografinis piešinys	–
Poros judėjimo trajektorija	Sukantis (s/d) juda po truputį linija į vieną pusę ir atgal (iš pradžių s/d po truputį judant, o vėliau s/k judant greičiau)
Atlikimo intensyvumas	Energingai
Vertikalieji judesiai	Neryškūs

Bendrosios judesių charakteristikos lentelė

Galva	V	s/d kartais juda, tačiau ritmiškų judesių nėra; kartais pasižiūri po kojomis; akys dažniausiai nukreiptos pro partnerės galvos dešinę šoną
	M	statiška, akys nukreiptos partneriui į veidą
Pečiai	V	įprastinė padėtis
	M	įprastinė padėtis
Liemuo	V	tiesus, atskirų judesių nėra
	M	tiesus, atskirų judesių nėra
Susikabinimas	B	 labai arti vienas kito; kūnai (beveik) liečiasi dešinėmis priekiu pusėmis; susikabinimas nesikeičia
	V	k: krūtinės aukštyje laisvai sulenkta ir laiko partnerės dešinę ranką; d: uždėta partnerei ant nugaros po mente
	M	k: šiek tiek įstrižai padėta vyrui ant nugaros pečių aukštyje
Kojos	V	šiek tiek sulenktos per kelius; pradeda šokti dešine koja
	M	pradeda šokti kaire koja
Pėdos	V	šokama visa pėda
	M	šokama ant puspirščių (batai su kulnais), o kartais visa pėda.

Detaliosios analizės lentelė

1.	Muzika	Fr	A ¹	A ²						A ³	A ⁴ -B ¹ -B ²	B ³			B ⁴			
		Tkt	4	1/2	1/2	1	1	1	1	3	12	2	1	1	1	4		
2.	Poros motyvai		V nusiima kepurę, nusilenkia M, susikabina, žengia kelis žingsnius ir pradeda šokti.	pr	s/d {d/t; 12; vt, bet po truputį judant linija į vieną pusę, o paskui atgal}							p {vt}	s/k {d/t; sp; 3}					
3.	Žingsniai	V		k													:2:	
				d														
		S		kS dS kS	dS kS dS								aS kT dS	kS dT kS	dS kT dS			
M	k																:2:	
	d																	
	S	dS kS dS kS	dS kS dS	kS dS kS							dS kS dT kS	dS kT dS	kS dT kS					
4.	Rankos (Vk/Md)	R	-															
J	ž ž ž										ž ž	ž ž	:1:					
5.	Papildymai			Sukantis su k koja tarytum labiau pasispiriami ir ji pakyla aukščiau, o d koja pritraukiama prie kitos kojos ir ant k kojos truputį pritupinama. Žingsniai nušokamojo pobūdžio, ypač M, kuri šoka tik ant puspirščių. V žingsniai kartais tarsi „dėliojami“, ypač k kojos, kuri dažnai statoma nuo kulno.									V sukimasis: 90°, 45°, 45°. M taikosi prie V, todėl jos žingsnių dydis (ir sukimasis) įvairus, nors dažnai trečias takto žingsnis didžiausias. Šokis baigiamas sulig paskutiniais muzikos akordais. Pabaiga neakcentuojama.					